

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. XV. De visionibus, & apparitionibus. Earum notitiam difficillimam esse. Quaedam de ipsis singulariter notanda Tria earum genera. Quid sit visio sive apparitio corporalis, quid item imaginaria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

quæ fuerint aliarum potentiarum operationes. An audierit aliqua verba, & quæ sint illa, & an viderit ea proferentem: an sint admonitiones & consilia, & ad quid tendant: an prænuent aliquid futurum, & tunc eventus veritatem ostendet: an defectus vel peccata alicujus manifestent, & cui bono: an alicui infamiae nota inuratur. An ecstasis in locis publicis & ubi major hominum frequentia sæpidis contingat: an illi conetur resistere, an quærat se abscondere. An meminerit post raptum eorum quæ vidit & dixit: an menti firmiter hæreant etiam post longum tempus: nam si omnium obliviscitur, morbus potius quam ecstasis censeri debet. An de rapto ejusque veritate dubitet: nam qui verè raptus est, nullatenus dubitare potest, quin in Deo fuerit, & Deus in illo. An remaneat in corpore languor, macies, debilitas, sicut ait Daniel Propheta (c): *Vidi visionem grandem hanc, & non remansit in me fortitudo; sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium*: quia vi mentis in rerum divinarum contemplatione defixa, calore quoque vitali ad mentis functiones contracto, & vehementiâ amoris in partem sensitivam redundante, necesse est obrundi vires vitæ corporali servientes, & frigescere corpus, & pallescere, & infirmari. Hac item de causa solet raptus modico tempore durare propter violentiam quæ sensibus & corpori inferitur. Nec obstat, quod prolixiores raptus quibusdam viris sanctis interdum accidisse legamus: nam vel aliqua intermissio, vel minus perfecta alienatio erat; præterquam quod in nonnullis nimia virium imbecillitas deliquium & quamdam à sensibus alienationem operatur, quod ex hoc evidens fit, quia si nimia eorum jejunia impediuntur, si deperditæ vires instaurentur, protinus cessant in eis raptus, quo remedio usam fuisse S. Tereciam (d) erga quandam Monialem supra à nobis ostensum est.

7. Nullum autem certius indicium ecstasis veræ ac supernaturalis, quam si mores ejus qui rapitur cum hoc divino munere consentiant; ut supra diximus, si nimirum mundum contemnit, si ejus pompas & vanitates detestatur, si efficax Deo serviendi propositum habet, si se indignum eâ gratiâ reputat, si majorem in dies progressum facit, si ex intima cum Deo unione crescit in eo humilitas, abnegatio, odium sui, & amor Dei. Oritur etiam ex vera ecstasi anxium mortis desiderium, sicut dicebat Apostolus, (e) *Deside-*

(c) Dan. 10: 8. (d) In Fundat. c. 6. (e) Philip. 1: 23.

rium habens dissolvi & esse cum Christo: jubilius quoque & gaudium omnium potentiarum, quæ diem festum agunt Deo tantâ exultatione, ut nec eam exprinere, nec capere, aut ferre queat. Factus est, ait Jeremias, (f) *in corde meo quasi ignis exarsit, claususque in ossibus meis, & defeci, ferre non sustinens*. Raptus etenim & absorptus, verba sunt Dionysii Cartusiani, (g) *introducitur, & immersus animus in divitiis gloriæ, in occa-*, *num deitatis immensæ, præ admiratione in-*, *circumscriptibilis majestatis, & cotis æterni*, *proptus independentis, nulliusque indigentis,*, *cujus nulla est causa, in cuius manu sunt omnia*: *destitit proptus ac deficit à seipso, transiitque*, *totus in principem majestatis, in fontem lu-*, *minis, in deitatis abyssum: conquiscentes at-*, *que obdormiens in dilecto, & aliud nil adver-*, *tens, totum præoccupante ardore amoris.* Cùm verd anima, ipsâ nesciente neque cogitante, repente rapitur ad divina spectacula, tanta vis esse solet celestis illustrationis, tanta spiritus & amoris efficacia, ut aliquando ipsum corpus in aëra sustollat: in quo rapto tantam patitur violentiam, ut non possit illi obniti. Illos autem felicissimos vocat Bernardus, (h) qui sic rapiuntur, qui in profundissima Dei misericordia, quasi quodammodo sepulta iam arbitrii sui potestate, in divitiis gloriæ in spiritu ardoris rapiuntur, nescientes sive in corpore, sive extra corpus, hoc solum scientes, quod rapti sunt.

(f) Jer. 20: 8. (g) De fontelucis art. 17. (h) Ser. 2. in Ascens. Domini.

CAPIT. XV.

De visionibus & apparitionibus. Earum notitiam difficillimam esse. Quædam de ipsis norantur. Tria earum genera. Quid sit visio, sive apparitio corporali: quid item imaginaria.

FAcilè omnes docti indoctique percipiunt, quid visionis & apparitionis nomine intelligendum sit: quomodo verd ipse visiones & apparitiones, occultorumque & futurorum revelationes fiant, res ardua est & difficillima explicatu, quæ non solum sapientes hujus seculi, sed & doctissimos atque sanctissimos Ecclesiæ magistros fatigavit. Augustinus, quem omnibus præferre non dubito, ab Evodio Episcopo de hac quaestione per literas interrogatus eam obscurissimam

rissimam vocat, etque solutionem curam atque
 operam negotiosissimam postulare testatur. *Vi-*
siones, inquit, (a) futurorumque prae-dictiones
 quomodo fiant, ille jam explicare conetur, qui
 novit qua vi efficiantur in unoquoque animo
 tanta cum cogitat. Videmus enim, planeque
 cernimus, in eo fieri rerum multarum visibi-
 lium, & ad ceteros corporis sensus pertinen-
 tium, innumerabiles imagines: quae non inter-
 est quam ordinatè vel turbidè fiant, sed tantum
 quia fiunt, quod manifestum est, quã vi & quo-
 modo fiant, quisquis potuerit explicare, quae om-
 nia certè quotidiana sunt atque continua, au-
 deat praesumere aliquid ac definire etiam de illi
 rarissimis visis. Ego autem tantò minus hoc au-
 deo, quanto minus quoque id in nobis, quod vi-
 tà continuã vigilantibus dormientibusque experi-
 mur, quo pacto fiat explicare sufficio. Tum
 narrat visionem eujusdam Gennadii, & ait: Ego
 autem quamvis, quomodo fiant ista veluti cor-
 poreae sine corpore, verbis prorsus explicare non
 possim: tamen sicut scio non ea corpore fieri,
 utinam sic scirem quomodo discernerentur,
 quae videntur aliquando per spiritum, & per
 corpus videri putantur: quovè modo distin-
 guantur visã eorum, quos error vel impietas
 plerumque deludit, quando visis piorum atque
 sanctorum similia pleraque narrantur. Et Epi-
 stola sequenti ad eundem illud Zachariae Pro-
 phetae, (b) expendens, *Et dixit mihi Angelus qui*
loquebatur in me, de hac ipsa quaestione sic disse-
 rit, (c) Neque enim forinsecus voces ad aures
 corporeas Prophetae venisse credendum est,
 cum dicit, loquebatur in me, non ad me. U-
 trum voces erant de spiritu factae, corporalibus
 similes, quales agimus, cum apud nos taciti mul-
 ta memoriter, plerumque etiam cantando, trans-
 currimus; sed tamen editae ab Angelo sibi sug-
 gerente. Et post pauca, Et ideo mira sunt,
 quia occultiorem habent rationem, quam ut vi-
 deri vel reddi ab homine homini possit. Nec
 ullus reperitur tamã prae-ditus sapientiã, ut hæc
 judicare vel discernere valeat, nisi desuper ab eo
 adjutus fuerit, cujus est mysteria sapientiæ suae
 humilibus revelare. Huc accedit, ait iterum
 Augustinus, (d) quia sunt visiones, quae appa-
 rent spiritui tanquam corporis sensibus, non so-
 lum dormientibus vel furentibus, sed aliquan-
 do sanæ mentis vigilantibus: non per fallaciam
 illudentium dæmonum, sed per aliquam revela-
 tionem spiritalem, quae fit per formas incorpo-

(a) *Epist.* 100. (b) *Zach.* 1:9. (c) *Ep.* 101. (d) *Ep.* 102.

reas corporibus similes: quae discerni omnino
 non possunt, nisi divino adjutorio plenius reve-
 lentur, & mentis intelligentiã dijudicentur, vix
 aliquando cum fierent, sed plerumque postea
 cum transferant. Hæc ad Evodium Augustinus,
 qui & alibi (e) de hac controversia fufius dispu-
 tans certa ab incertis secernere nos docet, & de re
 profundissima atque obscurissima sine temeritate
 disserere.

II. Primo autem loco observandum est, quod
 licet visio & apparitio pro una & eadem re ac-
 cipi soleant, aliqua tamen inter utramque distin-
 ctio reperitur. Nam apparitio dicitur, cum no-
 stris obtutibus sola species apparentis se ingerit,
 sed quis appareat ignoramus: cum verò externae
 apparitioni ejus intelligentia conjuncta est, tunc
 visio appellatur. Secundo loco duo extrema
 vitanda sunt: unum illorum est, qui sine delectu
 & examine, quamcunque audiunt vel legunt mul-
 liercularum vel insipientium sive impostorum
 visionem, protinus credunt: & hos perstrin-
 git Sapiens dicens, (f) *Qui credit cito, levis est*
corde. Alterum è contrario quorundam est,
 qui res divinas eadem mensurã, quã humanas,
 metientes, ad eò angustos omnipotenti Deo ter-
 minos ponunt, ut id ab eo fieri negent, quod
 ipsi non capiunt. His nimirum, ut ait Augusti-
 nus, (g) *tota regula credendi est consuetudo cer-
 nendi*: & si quis asserat, se spiritum vel spectrum
 vidisse, eum somniasse dicunt, vel tamquam in-
 sanum ad Medicos ablegant. Fateor quidem, in
 approbandis apparitionibus cautè & lentè pro-
 cedendum esse, cum multi sint & fuerint pseudo-
 prophetae, multi qui falsas visiones & revelatio-
 nes fingunt, sed non ideo ob quãdam falsas da-
 mnandae quae verae sunt; perinde enim esset, ac
 si quis diceret, nullas esse veras gemmas, quia
 multae sunt falsae; aut neminem posse inebriari
 vino, quia non omnes, qui vinum bibunt, inebriantur.
 Plenae sunt visionibus & revelatoni-
 bus utriusque Testamenti paginae; plenae sunt
 sacrae & profanae historiae, pleni tractatus san-
 ctorum Patrum, quorum testimonium nemo
 prudens respicere, nemo Orthodoxus negare
 potest. Cum sit itaque certum & indubitatum,
 visiones plurimas & apparitiones & olim conti-
 gisse & indies contingere, tum Dei optimi maxi-
 mi, tum Angelorum & malorum dæmonum,
 tum spirituum humanorum sive regnantium in
 caelis, sive illorum qui aeterno igne cruciantur,

N n 2 aut

(e) *Lib.* 12. *de Gen.* ad *lit.* *Et de cura pro mortuis*. (f) *Ecc.* 19. 4. (g) *Serm.* 147. *de Tempore*.

permanet, atque in spiritu videbatur, sed nondum intelligebatur, quamvis sciret alicujus rei signum esse. Accessit Daniel, & mente divinitus illustrata indicavit Regi, quid illo signo portenderetur, ipse potius Propheta qui visionem mente intellexit, quam Rex qui signum corporaliter viderat, ejusque imaginem in spiritu cogitando postea cernebat, nec aliquid poterat intellectu comprehendere, nisi quod signum erat, & ideo quid significaret, inquisivit. Cum igitur oculis quaedam praesentia videamus, quaedam absentia imaginatione, facile illa ab istis discernimus, cum vigilamus: nec dubitamus illa esse corpora, ista imagines corporum. Cum vero nimiam cogitationis intentione, vel aliqua vi morbi, vel spiritus boni aut mali operatione, corporalium rerum imagines ita in spiritu exprimuntur, ac si oculis cernerentur; tunc inter ea quae visui & quae imaginationi occurrunt, non discernimus: nam saepe phreneticos & febricitantes audivimus loqui cum his qui verè aderant, & cum his qui non aderant, ac si praesentes essent. In ecstasi autem, mente profusa à sensibus alienata, nec corpora praesentia videntur, nec ulla vox auditur; sed totus animi contuitus in corporum imaginibus est, quando visio est imaginaria; aut in rebus incorporeis nullam corporis imagine figuratis, quando visio est intellectualis. Porro ea, quae cernuntur in visione imaginaria, si nihil significant, ipsius animae imaginationes sunt: si verò aliquid significant, id non fit vi aliqua divinatrice, quae animae infit, sed Dei munere, vel Angeli tam boni, quam mali operatione. Verum hoc interest, quod malus Angelus saepe mendaciis & praestigiiis videntem ludificat, bonus verò spiritum hominis ad videndas rerum imagines nunquam assumit, nisi aliquid verum significant. Et omnes quidem visiones in anima fiunt, sed servant ordinem suum. Praestantior est enim spiritualis quam corporalis, neque fieri ista potest, nisi illa simul fiat; quandoquidem eodem momento, quo corpus sensu corporis tangitur, aliquid tale fit etiam in anima, quod non est illud, sed illi simile: at hoc non discernitur, nisi cum fuerit sensus ablati à corpore, ut id, quod per corpus videbatur, inveniatur in spiritu. Visio autem spiritualis fieri potest sine corporali, cum corporum absentium similitudines in spiritu apparent, & multae pro arbitrio finguntur, vel praeter arbitrium demonstrantur. Ut verò dijudicetur, indiget intellectuali; quae caeteris non indiget, & sine illis fieri potest, estque omnibus nobilior & excellentior. Nulla in hac falsitas,

nulla deceptio esse potest; reliquae erroribus & illusionibus subjectae sunt. Haec praesè & summam ex Augustino, quem sequitur, ut solet, Angelicus Doctor (m). Docet enim, visionem distinguere secundum potentias cognoscitivas, quae sunt sensus, imaginatio, & intellectus. Et loquens de raptu Pauli, per tertium caelum intelligi ait visionem supermundanam secundum easdem potentias, ut primum caelum dicatur visio corporalis, quae fit per sensum, sicut visa est manus scribentis in pariete: secundum autem caelum fit visio imaginaria, sicut viderunt Isaias, & Joannes in Apocalypsi: tertium verò caelum dicatur visio intellectualis.

IV. Ex his arbitrator, satis constare, illa videri & apparere, quae sensum nostrum vel intellectum movent ad sui cognitionem: quod dupliciter fieri manifestum est, naturaliter, per objecta quae naturali notitia percipiuntur: & supernaturaliter, quando ea manifestantur, quorum cognitio vires nostras naturales excedit. Haec est autem visio sive apparitio, de qua nobis hic sermo est, cujus triplex genus supra constitutum est; una enim corporea, alia imaginaria, tertia intellectualis nuncupatur. Corporeae nomen tribuitur tam illi quae visus, quam quae aliorum sensuum ministerio fit. Nomen quippe visionis primò impositum ad actum visus significandum, ad omnem quoque aliorum sensuum functionem propter ejus certitudinem & dignitatem extensum est. *Ad oculos proprie*, inquit Augustinus (n). „ videre pertinet. „ Utimur autem hoc verbo etiam in caeteris sensibus, cum eos ad cognoscendum intendimus. „ Dicimus enim non solum, vide quid luceat, „ quod soli oculi sentire possunt: sed vide etiam „ quid sonet, vide quid oleat, vide quid sapiat, vide „ quam durum sit. Fit autem haec visio sive apparitio per signa externa, aut per imagines sive species aliquas, quibus Deus utitur, illustrans videntis mentem, ut quae repraesentantur intelligat: sive ipsa species sese oculis offerat: sive fiat aliqua vox, quae ad aures sonet nullam apparente loquentis effigie: sive vox audiatur, & eodem tempore species loquentis oculis exhibeatur. Interdum quoque odoris fragrantia, & saporis suavitas omnem odorum ciborumque voluptatem superantes in caelestibus apparitionibus & in sumptione Eucharistiae odoratu & gustu ab aliis percipiuntur, Deo illos excitante per haec signa sensibilia ad majorem erga ipsum amorem,

N n 3 rem,

(m) 2. 2. qu. 174. art. 1. & qu. 175. art. 3. (n) *Lit.*
10. *confes. cap.* 35.

rem, ut ex illorum analogia concipiant quam dulcis est Dominus; atque humilitati imperitus studeant, agnoscentes se in eorum ordine esse, quibus tanquam parvulis ad cibum solidiorem ineptis lac cœlestium consolationum propinatur. Cavendæ tamen in his fraudes & illusiones, quibus hæc sensuum perceptiones obnoxie sunt, de qua re quædam supra (o) notavimus, cum de locutione Dei & Angelorum ageremus, plura dicturi infra cum de his discernendis ex proposito tractabimus.

V. Imaginaria, quam Augustinus spiritalem vocat, fit per species seu figuras & imagines rerum jam in ipsa phantasia existentes, quæ Dei vel Angeli operatione ita disponantur, ut propositum objectum clarè repræsentent, infusâ luce supernaturali ad intelligendum quid significet. Fit etiam per novas species nusquam antea receptas, sed à Deo vel ab Angelo immittas, quæ potentie aded firmiter inhaerent, ut ab his distrahi, & averti pro arbitrio nequeat; & si aliqua persona apparet, ita phantasia percellit & movet, ut & oculis corporis aspici, & vox ejus auribus percipi videatur. Sic apparuit Deus Danieli, „Aspiciebam, inquit, (p) donec throni
„ tum ejus candidum quasi nix, & capilli capitis
„ ejus quasi lana munda; thronus ejus flamma
„ ignis, rotæ ejus ignis accensus. Fluvius igneus
„ rapidèque egrediebatur à facie ejus: millia
„ millium ministrabant ei, & decies millies cen-
„ tena millia assistebant ei. Quæ omnia imaginati-
„ onem à Deo ostensa constat, ut apparitio humanæ
„ naturæ conditioni congrueret, quæ sensibilibus
„ allicitur & movetur. Profundè & diffusè hanc
„ visionem describit ex propriâ experientia Sera-
„ phica virgo Theresia, (q) dicens Dominum sibi
„ manus suas, deinde faciem ostendisse, tùm illi
„ apparuisse eâ formâ, quâ è sepulchro gloriose re-
„ surgens pingi solet: qua in re tametsi ejus natu-
„ rali imbecillitati se accommodaret, magno ta-
„ men robore indiguit, ut visionem ferre posset.
„ Tamâ enim pulchritudine corpora gloriosa
„ prædita sunt, & tantam ex omni parte gloriam
„ spirant, ut videntem extra se rapiant, ac veluti
„ dementem reddant. Hinc timor in ea & con-
„ sternatio oriebatur, ne fortè diabolicâ fraude
„ illuderetur; sed paulò post divina gratia omnem
„ timorem expellebat. Nam & si, inquit, ad
„ multos annos metum ipsa imaginando cogitarem,
„ quomodo rem tam speciosam effingerem, hoc tamen

penitus facere nec possem, nec scirem: longè
„ quippe excedit quicquid cogitatione sive imagina-
„ tione effingi potest. Vel solus Domini splendor,
„ cum alicui apparet, explicari & concipi nequit.
„ Neque enim splendor est, qui visum perstringat,
„ sed suavis quidam candor & vulgor infusus, qui
„ oculos visumque maxime recreat, non fatigat.
„ Hunc splendorem prolixè celebrat, asserens
„ tam diversum esse ab eo qui in terra videtur, ut
„ ipsa claritas solis ipsius comparatione obscura
„ videatur. Lumen est, quod noctem & obscuri-
„ tatem non habet; nec quisquam est adeo præ-
„ cellenti & acuto ingenio, ut toto vitæ suæ tem-
„ pore concipere possit quale sit. Deus tamen
„ illud repente ostendit, ipsumque cervinus in
„ momento, & si necesse foret oculis aperire ad
„ videndum ipsum, ne quidem tempus suppete-
„ ret. Nulla est distractio, quæ ipsum impedire
„ sufficiat; nulla potentia, quæ ei resistat; nulla
„ diligentia, quæ ad hoc consequendum par sit.
„ Quomodo verò se in hac visione Dominus
„ spectandum exhibeat, se nescire faretur: nam
„ una ex parte ipsemet præsens adesse; ex altera
„ non ipse sed ejus imago videbatur. Verum ima-
„ go hæc talis non erat, quales sunt hominum ima-
„ gines in tabulis expressæ: quia inter hanc & re-
„ liquas imagines tantum erat discrimen, quantum
„ esse solet inter hominem pictum & vivum. Quod
„ si est imago, vera & viva est: & aliquando
„ cum tanta majestate apparet, ut nemo dubitare
„ possit, quin ipse sit. Alibi quoque de hac ipsa
„ visione agens ait, sibi apparuisse Dominum
„ eâ formâ quâ inter homines visus est, & licet
„ momentanea instar fulguris hæc visio esset, ita
„ tamen imaginationi ejus imago sculpta manebat,
„ ut inde nullatenus deleri posset. „ Quod autem,
„ inquit, (r) imaginem vocem, non ita accipien-
„ dum est, quasi imago quædam sit pro imagina-
„ tione & arbitrio videntis expressa; sed verè
„ viva est, & interdum etiam cum anima loquitur,
„ magnaque ei secreta revelat. Cum verò Domi-
„ nus hanc animæ gratiam facit, ferè semper
„ raptum patitur, eò quòd natura nostra imbe-
„ cillis eam terribilem visionem ferre nequeat.
„ Terribilem dixi, quamvis enim pulcherrima
„ sit, & majoris jucunditatis ac delectationis,
„ quam quis, si mille annis viveret & se ju-
„ giter cogitando defatigaret, imaginari pos-
„ set, cum omnem & imaginationis & intel-
„ lectus capacitatem transcendat: illius tamen
„ præsentia tantæ est majestatis, tantoque horrore
„ animam

(o) Cap. 8. & 10. (p) Dan. 7: 9. (q) Vita sua cap. 28. (r) Cast. anima mans. 6. c. 9.

animam implet, ut statim agnoscat quis ille sit. Divina quoque sapientia omnem ab illa ignorantiam discutit, & licet alii multa in contrarium congerant & objiciant, certa tamen manet quod illa gratia à Deo sit: nec timet in ea aliquam illusionem subesse. Hæc Theresia, cui in omnibus consonat fidelis ejus socius in reformatione Carmeli Venerabilis Joannes à Cruce (f), Sciendum est, *ait ille*, quod, quemadmodum quinque exteriores sensus imagines & species objectorum suorum phantasiæ & imaginationi proponunt & repræsentant: ita possunt absque exteriorum sensuum interventu eadem species & imagines multò vivacius & perfectius supernaturaliter repræsentari, quemadmodum passim in sacris literis apparet, ut cum Deus gloriam suam manifestavit inter Seraphicos spiritus, qui alis velabant facies & pedes: & cum ostendit Jeremiæ virgam vigilantem, & Danieli alias visiones. Et infra docet animam in his visionibus, earumque intelligentiâ & suavitate admittendis passivè se habere, nec posse eas impedire; sicut vitrum nitidum & bene dispositum solares radios prohibere non valet, quin eorum fulgore & claritate penetretur & illustretur. Docet quoque (r) modum & ordinem, quo Deus hominem disponit à sensibilibus ad intelligibilia, à recto scilicet usu naturali sensuum exteriorum ad supernaturales communicationes, cujusmodi sunt corporales apparitiones, & allocutiones, quibus sensus ad exercitationes secundam virtutem excitantur, & à pravis objectis alienantur. Post hæc instruitur & perficitur phantasia bonis meditationibus, ex quibus ad visiones imaginarias elevatur, donec à rerum sensibilibus simulacris avulsa ad intellectuales perceptiones Deo trahente perveniat. Quod si quidpiam diabolicâ operatione phantasiæ repræsentetur, id nec visio, nec revelatio, sed illusio dici solet.

CAPUT XVI.

De visionibus, que in somnis occurrunt. Quot sint species, qua cause somniorum. Cur plures in somnis, quam in vigilia apparitiones fiant. Somnia divina que sint. Quomodo à dæmoniis, & naturalibus discernantur.

IN explicandis visionibus imaginariis, quæ homini vigilanti, cum sui compos est; vel eidem in ekstasi constituto & à sensibus avulso accidit.

(f) *Ascens. montis Carm. lib. 2. c. 16.* (r) *Ibid. c. 17.*

cidere solent, magnorum virorum auctoritate in superiori Capite usi sumus; nunc eadem adhibenda est in us exponendis, quæ dormientibus somniantibus interdum contingunt. Sunt autem multæ somniorum species, & multiplices causæ, nec par omnium ratio est. Vana multa, & falsa, atque inania esse scimus, quorum observationem sacre literæ damnant: multa, quæ à naturalibus causis oriuntur: alia quæ dæmonum calliditate, alia quæ divinitus immittuntur. Præclare de his Tertullianus (a). „Vana in totum somnia Epicuri judicavit, liberans à negotiis divinitatem, & dissolvens ordinem rerum, & in passivitate omnia spargens, ut eventui exposita & fortuita. Confutat autem Epicuri opinionem multa referens insigniora apud ethnicos somnia, quibus futura & occulta revelata sunt. Tum ait. „De finibus à dæmoniis plurimum incuti somnia & si interdum vera, & gratiosa; quanto magis vana, & frustratoria, & turbida, ludibriosa & immunda. A Deo autem, pollicito scilicet & gratiam spiritus Sancti in omnem carnem, & sicut prophetaturos, ita & somniaturos servos suos & ancillas suas, ea deputabuntur, quæ ipsi gratiæ comparabuntur, si quæ honesta, sancta, prophetica, revelatoria, edificatoria, vocatoria; quorum liberalitas soleat & in profanos destillare, imbres etiam & soles suos peræquante Deo justis & injustis. Siquidem & Nabucho donosor divinitus somniat, & major pænd vis hominum ex visionibus Deum discunt. Sicut ergo dignatio Dei & in ethnicos, ita & tentatio Mali & in Sanctos, ut vel dormientibus obrepat quæ potest, si vigilantibus non potest. Tertia species erunt somnia, quæ sibi ipsa anima videtur inducere. Hæc & alia multa Tertullianus, cui Gregorius Magnus rem clariùs distinguens adstipularur. Sex, inquit (b), modis tangunt animum imagines somniorum. Aliquando namque somnia ventris plenitudine vel inanitate, aliquando verò illusionem, aliquando cogitatione simul & illusionem, aliquando revelationem, aliquando autem cogitatione simul & revelationem generantur. Sed duo, quæ primò diximus, omnes experimento cognoscimus: subjuncta autem quatuor in sacra Scripturæ paginis invenimus. Somnia etenim nisi plerumque ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquam aut vir sapiens indicaret dicens (c), Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes

(a) *De animac. 46. & 47.* (b) *Lib. 4. dialog. c. 48. & lib. 2. mor. c. 13.* (c) *Ecc. 34. 7.*